

Narečno besedje v etnološki razpravi Avgusta Pavla

Marija Kozar - Mukič

Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Novi trg 3, SI 1000 Ljubljana;
Váci 39, H 9700 Szombathely, mukic@t-online.hu

DOI <https://doi.org/10.18690/um.ff.8.2022.9>

ISBN 978-961-286-684-6

S pomočjo razprave Avgusta Pavla o *Odprtih ognjiščih v kuhinjah rabskih Slovencev* v madžarščini in slovenskega prevoda Vilka Novaka ter Pleteršnikovega slovensko-nemškega slovarja sem sestavila terminološki slovarček narečnega besedja kuhinj z odprtim ognjiščem v slovenskih vaseh v okolici Monoštra v dvajsetih letih 20. stoletja. Pričujoči prispevek ob Pleteršnikovem dnevu posvečam 135. obletnici rojstva Avgusta Pavla in delovanju akademikinje Zinke Zorko v Slovenskem Porabju.

Gljučne besede: Avgust Pavel, Zinka Zorko, Maks Pleteršnik, števanovski govor na Madžarskem, narečni zapisi

I compiled a terminological glossary of the dialectal vocabulary about kitchens with open hearths in Slovene villages in the surroundings of Szentgotthárd/Monošter in the 1920s. I used Avgust Pavel's treatise on *Open-Hearth Kitchens of the Porabje Slovenes* in Hungarian and the Slovenian translation by Vilko Novak, as well as Maks Pleteršnik's Slovene-German dictionary. On the occasion of Pleteršnik's Day, I dedicated this article to the 135th anniversary of birth of Avgust Pavel and the opus of the academician Zinka Zorko in the Slovene Porabje region.

Keywords: Avgust Pavel, Zinka Zorko, Maks Pleteršnik, Števanovci speech, dialectal writings

Uvod

Pred stopetintridesetimi leti se je na Cankovi rodil prvi prekmurski poklicni znanstvenik Avgust Pavel. Od leta 1920 do smrti leta 1946 je živel in deloval v Sombotelu na Madžarskem. Ob srednješolski profesorski službi je vodil še knjižnico in etnološki oddelek v Muzeju Železne županije, pozneje je postal direktor ustanove. Svojo znanstveno pot je začel z raziskovanjem cankovskega prekmurskega govora, predvsem glasoslovja (Pável 1909). Zatem je objavljaj primerjalne slovstvenozgodovinske razprave. Prevajal

je dela slovenskih pisateljev v madžarščino, sam pa je pisal pesmi v prekmurskem slovenskem narečju in madžarščini (Kozar-Mukič 2003).

Akademikinja Zinka Zorko je leta 2001 snemala govor Cankovčanov in ugotovila, da zbrano gradivo v glavnem potrjuje Pavlove ugotovitve iz leta 1909, zlasti na ravni glasoslovja in oblikoslovja, v leksiko pa se sprejemajo sodobne besede iz knjižne slovenščine (Zorko 2003). Vrsto let je preučevala tudi govor porabskih Slovencev v Števanovcih in okoliških vaseh. Njene ugotovitve se ujemajo s Pavlovimi (Zorko 2009).

Pavlova etnološka in jezikoslovna razprava

Sredi dvajsetih let 20. stoletja se je pod vplivom vodje Oddelka za etnografijo pri Madžarskem narodnem muzeju v Budimpešti Zsigmonda Bátkyja Pavlovo zanimanje osredotočilo na preučevanje konstrukcije hiš in predvsem njihovih ognjišč. Bátky je bil tudi urednik Etnografskega glasnika (*Néprajzi Értésítő*), za katerega je od Pavla naročil razpravo o izsledkih njegovega raziskovanja na terenu. Kot literaturo mu je posodil 9. zvezek revije *Wörter und Sachen* s študijo o črnih kuhinjah (Geramb 1924: 1–67). O tem priča Bátkyjevo pismo iz leta 1928, v katerem zahteva od Pavla, naj mu vrne revijo (S. Pável 1999: 32). Ustanovitelj revije Rudolf Meringer¹ je s svojimi sodelavci opozarjal na povezanost predmetov z njihovimi imeni. Študije o stvareh (*Sachen*) naj bi se opirale na terensko gradivo.

Pavel kot jezikoslovec in etnolog je hodil po tej poti. O tem priča njegova razprava *Odprta ognjišča v kuhinjah rabskih Slovencev*, ki je bila objavljena leta 1927 v madžarščini (Pável 1927), s terminologijo v porabskem slovenskem narečju. Vilko Novak je to študijo prevedel v slovenščino in jo leta 1931 objavil v *Etnologu* (Pavel 1931). Bátky je bil tako zelo zadovoljen s Pavlovim spisom, da je v poglavju o stavbarstvu v monografiji madžarske etnologije objavil Pavlov tloris črne kuhinje v Slovenski vesi in njegovo risbo o peči z ognjiščem v Števanovcih. Predpostavlja, da so način kuhanja v peči Madžari prevzeli od Slovencev. Prav tako orodje – burklje –, s katerim so lončene posode porivali v peč in je tudi njegovo poimenovanje – *kurugla, bürüggle* – slovanskega izvora (Bátky 1941: 168).

¹ Rudolf Meringer (1859–1931) je bil graški jezikoslovec in narodopisec. Član uredniškega odbora revije *Wörter und Sachen* (1909–1940) je bil med letoma 1909 in 1938 tudi slovenski filolog Matija Murko (1861–1952). Prim. Stanonik (2017: 39).

V Pavlovi etnološki razpravi se skriva »terminološki slovar« opreme kmečkih domačij. Pojasnil je tudi to, katere predmete, opravke in dela označujejo ti kmečki termini. Pri delu si je pomagal tudi s Pleteršnikovim *Slovensko-nemškim slovarjem* (Pleteršnik 1894–1895), porabske izraze pa je primerjal s cankovskimi. Pavel je v madžarski razpravi porabskim narečnim besedam, ki jih je zapisal z znanstvenimi diakritičnimi znaki, dodal madžarski prevod. Tako je v njej skrit tudi porabsko-madžarski slovarček, ki pa ga v Novakovem prevodu ni. Avgust Pavel je v Slovenski vesi zapisoval opremo črne kuhinje, v Števanovcih pa tudi stanovanjsko in gospodarsko poslopje ter opremo sobe. V nadaljevanju sledi iz Pavlove razprave izluščen terminološki slovar.

Slovar

Geselski članek je sestavljen v enotnem zaporedju. Poknjiženi iztočnici, zapisani polkrepko, sledita njena fonetično zapisana porabska narečna ustreznica (kot jo je zapisal Avgust Pavel) in madžarski termin v Pavlovem prevodu. Če ta manjka, je povzet po Madžarskem etnološkem slovarju (Magyar Néprajzi Lexikon – MNL). Nato je naveden nemški pomen iz Pleteršnikovega slovarja po Pavlu. Če ta manjka, je povzet po *Franu*. Temu sledi Pavlova pomenska razlaga v Novakovem prevodu ali po SSKJ in *Slovenskem etnološkem leksikonu* (SEL). Na koncu je naveden kraj zapisa. Narečno besedilo je tiskano ležeče.

bûrkle – *bòrklä*; kemencevilla (MNL); Plet.: bûrkla = die Ofengabel. Prim. lat. furcula, furca; polkrožen železni obroč na dolgem ročaju, s katerim porivajo navzgor šireče se piskre na *leşãnon valéki* (iz lesa narejena valjasta priprava) v peč – Slovenska ves

črna kúhinja – *dînatna tûhá*; füstös konyha; Plet.: dîmnat = rauchig; dimnata kuhinja (Fran); kuhinja, v kateri dim ni speljan skozi dimnik (SEL) – Števanovci

golída, molznják – *škâfîca*; fejödény; *s škâfîcov dodîmo krávo*; na Cankovi: *škâfîca* = majhen škaf, lesena posoda za merjenje žita. Posoda za dojenje je *dogûñîca* < dojlilnica, prim. *dojiti* > *dodîti* > *dogîti*; Plet.: golída = die Gelte: die Melkgelte (Fran); posoda za molžo, navadno z enim ušesom (SSKJ) – Slovenska ves

grèblja – *grèiblä*; szévonó (MNL); Plet.: grèblja = die Scharre, die Ofenkrücke; priprava za razgrebanje žerjavice, pepela v peči; *s tèn krù vöd'amlémo pa vòd'aldä vòkòplämo*; prim. *grèblca*; *grèipsti* – Slovenska ves

gréd – *sèdalo*; *lúkna za kùri*; baromfiszállás; tyúkól, tyúkölő (MNL); gred za perutnino nad svinjakom, palica, na kateri prenočuje, počiva perutnina (SSKJ) – Števanovci

gúmno – *d'ùmlo*, *g'ùmlo*; szérű; Plet.: gúmno = die Tenne; spredaj, od dvo-riščne strani popolnoma odprto, na dveh straneh sta lestvi na shrambo sena in slame na podstrešju; prostor, kjer se navadno mlati (SSKJ) – Števanovci

híša – *hìza*, *iža*; ház; Plet.: híša = das Haus (Fran); stavba, namenjena zlasti za bivanje ljudi (SSKJ) – Števanovci

hlév – *štàlä*; istálló; Plet.: štála, hlev = der Stall; stavba, prostor za bivanje domačih živali, zlasti večjih (SSKJ) – Števanovci

hodník, odprt – *ty'nác*; tornác; odprt hodnik, nekoliko dvignjen, tla nabita z ilovico; Plet.: podstènje, n. prostor pri hiši ob zidu = der Platz unter dem Vordache (pódstenje) (Fran); prostor pod napuščem (SSKJ) – Števanovci

kángla – *kàndla*; tejeskanna; *kànta*; vizeskanna; Plet.: kánta = die Kanne; valjasta posoda, navadno z gibljivim ročajem, za prenašanje tekočin (SSKJ) – Slovenska ves

kášča – *klèit za z'ñä*, *žír i drúgo rèjč*; magtár; Plet.: kášča = die Getreidekammer (Fran); samostojna stavba za shranjevanje žita idr. kmečkih pridelkov (SEL) – Števanovci

klét – *klèit*; *zämänica*, *zamanica*; pince; na Cankovi: *klèit* ali *päovnica* < *pivnica*; tu podzemne kleti ni; Plet.: klèt = der Keller, zemljenica = unterirdischer Keller; prostor v pritličju ali vkopan v zemljo, namenjen shranjevanju poljščin ali vina (SEL) – Števanovci

klóp – *stolica*; pad; Plet.: stolica = eine vierfüßige, bewegliche Bank (FRAN); podolgovata lesena, kamnita priprava z nogami, podstavki za sedenje (več oseb) (SSKJ) – Števanovci

kozíca – *láboška*, *lábaška*; lábas; na Cankovi: *lápoška*; Plet.: lónac = der Topf (Fran); okrogla nizka posoda za kuhanje, dušenje, praženje ter

železna posoda na treh nogah za kuhanje, ki je stala na ognjišču (SSKJ)
– Slovenska ves

krôvec – *prkováč*; tetőfedő iparos; Plet.: pokrivač = der Decker, der Dach-decker (Fran); kdor se (poklicno) ukvarja s pokrivanjem, popravljanjem streh (SSKJ) – Slovenska ves

króžnik – *talèjr, talèjrác*; tányér, kis tányér; Plet.: krôžnik = der Teller (FRAN); nekoliko pogobljena, navadno okrogla posoda za serviranje hrane (SSKJ) – Slovenska ves

krpa – *còyta*; konyharongy; na Cankovi: *còta*; Plet.: còta = der Fetzen; < nem. Zotte; kos blaga za brisanje ali čiščenje (SSKJ) – Slovenska ves

kuhálnica – *tàoka*; főzőkanál; v Odkôufci in okolici: *tàoka* < *tàoka* < *tüàoka* < *tüàfka* < *küàfka* < *kühàfka*; prim. *tóati, tüati, tüna* < *kühati, küna*. Po drugih krajih: *kójatj, kújatj, kóati, kúati, kúna*; ime kuhalnice pa se drugje glasi: *kjainca, kjainca* < *kühalnica*; Plet.: *kúhalnica* = der Kochlöffel (Fran); navadno lesena priprava za mešanje jedi med kuhanjem (SSKJ) – Slovenska ves

likálnik – *žalèzo, pèiglo, pèigla*; vasaló; Plet.: likálnik = das Bügeleisen (Fran); priprava, sestavljena iz kovinskega dela z gladko ploščo, ki se da segreti, in ročaja (SSKJ) – Slovenska ves

lônc – *pistär* < *piskär*; *f piskri*, plur. *piskrovä*; na Cankovi: *piskär, piskri*; fazék, *piskrič, piskričák*; kis fazék, fazekacska; Plet.: písker = der Topf; posoda valjaste oblike za kuhanje (SSKJ) – Slovenska ves

lopár – *lopár*; sütőlapát; Plet.: lopár = die Backschaufel, der Brotschieber; lopati podobna priprava za dajanje kruha v peč (SSKJ) – Slovenska ves

lopáta – *lopàta*; lapát; Plet.: lopáta = die Schaufel; orodje s širokim listom in dolgim držajem za zajemanje, premetavanje sipkega materiala (SSKJ)
– Slovenska ves

míza – *stò*; asztal; Plet.: míza = der Tisch (Fran); kos pohištva iz ravne plošče in navadno štirih nog (SSKJ) – Števanovci

móžnar – *mòužar*; köles- és máktörőmozsár; Plet.: móžnar = der Mörser; v možnarju cuker zdrobiti (Fran). Redno 80 do 90 cm visok in 100 do 110 cm dolg. Včasih so na njem vidne primitivne rezbarije in okraski. Močna posoda z zaokroženim dnom za drobljenje trdih snovi (SSKJ) – Slovenska ves

nečké (1) – *korító*; teknő; Plet. korító = der Trog, die Teigmulde, die Kindeswiege; podolgovata plitva posoda iz enega kosa lesa, zlasti za mesenje (SSKJ) – Slovenska ves

nečké (2) – *krnica*; nagyobb tál, mosdótál; Plet.: krnica = der Tümpel, Wasserwirbel; iz lesa izdolbena okrogla posoda; *f kŕnicŕi sä mùjvlämo* – Slovenska ves

nòž – *nàžŕic*; kés; na Cankovi: *nòš, nòžŕic*; Plet.: nòž, nòžec = das Messer (FRAN); priprava za rezanje iz rezila in ročaja (SSKJ) – Slovenska ves

omêlo – *òmäla*; kemencesepró; na Cankovi: *òmälo*; prim. *omăstŕi*; Plet.: omélo = der Kehrwisch; priprava za ometanje peči pred peko kruha (SEL) – Slovenska ves

péč – *kála, kälä*; kályha; Plet.: kâhla = der Nachttopf, die Ofenkachel; velika naprava, ki se kuri zunaj prostora, katerega ogreva (SSKJ) – Slovenska ves

pokrôvka – *prkováč*; fedő; na Cankovi: *pokrŕváč, pokrŕvålo*; prim. *pokrivati, pokritŕi*. Zanimiva je oblika iz Slovenske vesi z metatezo in ljudsko etimologijo: *gòrŕi na pistär ga däjämo*; Plet.: pokrôvka = der Deckel eines Gefäßes (FRAN); kovinski, navadno okrogel predmet, ki se rabi za pokrivanje (kuhinjske) posode (SSKJ) – Slovenska ves

pekáč – *têpša*; tepsi; na Cankovi: *tâpšŕja, tâpšŕja*; Plet.: tepsŕja = pekev, eine Art Brat- o. Backpfanne (Fran); nizka posoda navadno pravokotne oblike za pečenje (SSKJ) – Slovenska ves

pônev – *pônäv*, plur. *pônvi*; serpenyő (MNL); Plet.: pónev = die Pfanne; nizka okrogla posoda za pečenje, cvrenje, navadno z dolgim ročajem (SSKJ) – Slovenska ves

predálnik – *šublak*; fiókos szekrény / sublót (MNL); na Cankovi: *šublát*; Plet.: predálnik = der Schubladkasten (Fran); nizka omara s predali za shranjevanje perila (SSKJ) – Števanovci

prúčka – *šámädlä, šámädli*; kis ülőke, sámedli / sámli, zsámoly (MNL); Plet.: podnôžnik = der Schemel (Fran); majhen, nizek, navadno lesen kos pohištva za sedenje, kot opora za noge, pripomoček za vzpenjanje (SSKJ) – Slovenska ves

ríbež – *ribaş*; prim. ribati, nemški reiben; gyalu; Plet.: ríbežøn = das Reibeisen (für Kraut, Rüben) (Fran); – iz nem.; ribati repo na ríbež, ríbežen

– priprava z ravnimi, polkrožnimi rezili ali ostrimi izboklinami (SSKJ)
– Slovenska ves

sekíra – *topàča*; fejsze; *s topàčov dýva kálamo* [s sekiro cepimo drva]. Po drugih krajih: *səkèra, səkèrica*, (prim. madž. szekerce), manjša se imenuje: *òč, hòč*; Plet.: *sékíra* = die Axt (Fran); orodje za sekanje iz držaja in na njem nasajenega rezila (SSKJ) – Slovenska ves

seník – *sèjncä za slàmo, pa dýva, pa štér*; prostor za slamo, drva in orodje; *szín* (MNL); na Cankovi: *ùta < hùta < Hütte*; Spredaj ozko slamnato streho podpirajo trije stebri, dve strani sta odprti, na tretji strani je svinjak; Plet.: *seníca* = die Heuscheuer, der Heuboden; prostor, stavba za shranjevanje sena (SSKJ) – Števanovci

shrámba – *klèit*; kamra; Nima oken, le 70 do 80 cm dolgo in 10 do 15 cm široko vodoravno prezračevalno odprtino; v tem prostoru shranjujejo gospodarska orodja in vsakovrstno drobnarijo; prostor za shranjevanje živil (SSKJ) – Števanovci

sklédnik – *sklèjdnäk*; *állvány a tálak számára*; prim. *sklèda, sklèjca*; Plet.: *sklèda* = die Schüssel, *sklèdica, sklèdник, sklèdnjak*; Plet.: *sklèdник* = das Schüsselgestell (FRAN); kos pohištva zlasti v kmečki hiši za shranjevanje skled (SSKJ) – Slovenska ves

skodélica – *šáljica*; *csésze*; na Cankovi: *šàljica*; Plet.: *skodèla* = die Schale (FRAN); majhna nizka, okrogla posoda, navadno z ročajem, za serviranje hrane (SSKJ) – Slovenska ves

skrínja – *škriña* ali *làda*; *láda*. Če ima sedlast pokrov, se imenuje *rätòjnska, ratòjnska škriña*, največ *z búkovoga lesá*; ime pokrova: *vjñjica*; ? < *rätòjnska*; Plet.: *skrínja* = die Truhe, die Lade; Plet.: *lada* = die Lade; zaboj s pokrovom, navadno lepo izdelan, za shranjevanje česa (SSKJ) – Slovenska ves

sôba – *hiža, iža*; *lakószoba*; *hiža > iža* pomeni sicer hišo; Plet.: *sóba* = das Zimmer (Fran); prostor, namenjen zlasti za bivanje, zadrževanje ljudi (SSKJ) – Števanovci

solníca – *solènka*; *sórtartó*; Plet.: *solénka* = das Salzfaß; manjša posoda za sol (SSKJ) – Slovenska ves

stája – *sálaš*; *kifutó*; *szállás, tanya* (MNL); ograjen, nepokrit prostor za prašiče. Sicer pomeni beseda tudi manjšo pristavo in tudi Pleteršnik jo

pozna le v tem pomenu z njenimi izpeljankami; ograjen prostor za živino; pristava (SEL) – Števanovci

svinják – *lèiv*; hidas; Plet.: svinják = der Schweinestall (Fran); hlev za svinje (SSKJ) – Števanovci

škâf – *škâf, škafič, škafičäk*; sajtár, kis sajtár; Plet.: škâf = das Schaff; manjša, nizka, navadno lesena posoda z dvema ušesoma (SSKJ) – Slovenska ves

trinóžnik – *žälëzo*: vas, vasháromláb (MNL); okroglo ali trikotno železno stojalo, ki stoji na ognjiščni odprtini in na katero postavljajo piskre ter sklede; Plet.: trinôžnik = der Dreifuß (FRAN); trinožno stojalo, trinožni podstavek (SSKJ) – Slovenska ves

vílice – *vílca*; evövilla; Plet.: vílice = die Essgabel (Fran); priprava iz rogljev in ročaja za nabadanje kosov hrane – Slovenska ves

vráta – *vráta*: az udvari nagykapu szekerek számára; dvoriščna velika vrata za vozove; Plet.: vráta, velika = das Thor (Fran); odprtina v ograji (SEL) – Števanovci

vráta, star. dúri – *dvàri*: a rendes bejárati ajtó, mely a folyosóra nyílik; navaden vhod, ki se odpira na hodnik; Plet.: dúri = die Thüre, das Thor (Fran); odprtina v zidu, steni, ki omogoča dostop v notranjost česa (SSKJ) – Števanovci

vrátca – *dvércä, mála vráta* (na dvorišče); kisebb kapu az udvarra; Plet.: vrátca = das Pförtchen (Fran); manjšalnica od vrata (SSKJ) – Števanovci

vřč – *vřč, vřčäk*; korsó; lahko je večji ali manjši, večinoma ima ročaj in ga izdelujejo iz rumene ali temnosive gline; Plet.: vřč, vřček = Krug, Krüglein; trebušasta posoda z ročajem, navadno ožjim grlom in dulcem, zlasti za nalivanje (SSKJ) – Slovenska ves

žebèlj – *cvòk*, plur. *cvòkovä*; na Cankovi: *cväk*, plur. *cväki* ali *cväkovd'ü*; szeg; Plet.: cvèk = der Schusternagel; < nem. *Zweck*; tanek, navadno valjast predmet za pritrdjevanje, ki je na enem koncu glavičasto razširjen (SSKJ) – Slovenska ves

žlica – *žlica, žličica*: kanál, kis kanál; *žličnäk za žlicä*: kanáltartó; Plet.: žlica = der Löffel, žličnik, žličnjak = der Löffelbehälter (Fran); priprava iz daljšega ročaja in ovalnega vbočenega dela za dajanje v usta, zajemanje

zlasti tekočih jedi; posoda za shranjevanje lesenih žlic (SSKJ) – Slovenska ves

Pavlov zapis narečne terminologije

Dolgi samoglasniki so označeni z ostrivcem, le dvoglasnika *èi* in *òu* s krativcem, kratki naglašeni samoglasniki pa s krativcem. Nenaglašeni *e* se zapisuje kot *ä*. Zinka Zorko je o glasoslovnih značilnostih prekmurskega in porabskega govora ugotovila sledeče.

Prekmurska narečja ne poznajo intonacijskih opozicij, naglas je jačinski, dolg ali kratak. Dolgi in kratki naglašeni zlogi so možni v vseh besednih zlogih večzložnih besed. Besedni naglas je podoben, kot je v večini slovenskih narečij in v knjižnem jeziku; po naglasnem umiku sta *e*, o še kratka: *sèstra*, *kòsa* [...] V Porabju obstajata dva temeljna govora: na Gornjem Seniku in v Števanovcih. Razlikujeta se zlasti v samoglasniškem in soglasniškem sistemu. (Zorko 2009: 15)

Sistem dolgih naglašanih samoglasnikov v števanovskem govoru po Zinki Zorko: *i*, *ü*:*üj*, *u*, *ei*, *o*: *ei*, *ou*, *ai*, *au*, *a*: in *r*:. (Zorko 2009: 15). Dolgo naglašeni samoglasniki pri Pavlu: **i**: 'dij̣natna ('tün'a); **ü**: 'gü:mlo, 'tū:n'a; **ei**: 'd'ṿe:rca, 'š'te:r; **ei**: 'g'ṛe:jḅlä, 'ta'le:ir, 'ta'le:iṛäc, 'p̣e:igla, 'se:inc̣ä, 'k'le:it, 'sk'le:jḍnäk, 'le:iv; **o**: 's'to:, 'o:ṃäla, 'p̣o:ṇäv; **ou**: 'c̣o:uta, 'ṃo:užar; **au**: 'na:užic; **a**: 'tr'na:c, 'la:boška, 'prko'va:č, 'lo'pa:r, 'ka:lä; 'ša:ṃädlä, 'v'ra:ta, 'ša:lica, 'sa:laš; **r**: 'ṿṛ:č, 'ṿṛ:cäk, 'ẓṛ:nä.

Sistem kratkih naglašanih samoglasnikov v števanovskem govoru po Zinki Zorko: *i*, *ü*, *u*, *ie*, *ö*, *uo*, *e*, *ä*. (Zorko 2009: 16). Kratki naglašeni samoglasniki pri Pavlu: **i** ẓämä'nica, sto'lica, 'pistär, ko'ṛito, ḳr'nica, 'ribaš, 'šk'ṛin'a, 'vilca, 'ž'lica, 'ž'ličica; **u** 'šublak; **ö** c'vök, 'börklä; **e** 'sedalo, 'tepša, so'lenka; **ä** 'š'ḳäfica, 'š'täla, 'lo'p̣äta, 'to'p̣äča, 'läda, 'šḳäf.

Sistem nenaglašanih samoglasnikov v števanovskem govoru po Zinki Zorko: *i*, *u*, *e*, *o*, *a* in *r*. (Zorko 2009: 17). Nenaglašeni samoglasniki pri Pavlu: **i** 'na:užic, 'ž'ličica; **e** > **ä** 'ṿṛ:cäk; 'o:ṃäla, 'p̣o:ṇäv, ẓämä'ni:ca, 'pistär, 'd'ṿe:rcä, 'ta'le:iṛäc, 'sk'le:jḍnäk; **o** 'd'ümlo, 'prko'va:č, 'lo'pa:r, 'lo'p̣äta, ko'ṛito; **a** 'iža, 'tū:n'a, 'š'ḳäfica, sto'lica, 'la:boška, 'ta'le:ir, 'c̣o:uta, 'ṃo:užar, ḳr'nica, 'ribaš, 'ša:lica; **r** 'prko'va:č.

Soglasniki v števanovskem govoru po Zinki Zorko: *p*, *b*, *t*, **t'**, *d*, **d'**, *k*, *g*, *f*, *s*, *z*, *š*, *ž*, *j*, *c*, *č*, *v*, *u*, *m*, *n*, **nj** (palatalni n'), *l*, *r*, **j/i**. Mehkonebni pripornik *x* je postal zvoneč in je onemel; v poziciji za vokalom pred pavzo ga je zamenjal *j* (Zorko 2009: 17).

Za števanovsko inačico značilni soglasniki pri Pavlu: **k > t'**: 't'àoka, 'pist'är, 'tü:n'a, š't'ér; **g > d'**: 'd'ü:mlo, do'd'i:mo; **n'**: sk'le:ıdn'äk, 'tü:n'a, z'yn'ä, šk'ri:n'a; **h > ø**, **j**: 'i:ža, 'kü:jati.²

Sklep

Pavlova razprava Odprta ognjišča v kuhinjah rabskih Slovencev je pomemben etnološki vir za spoznavanje opreme kmečkih domačij in obenem tudi jezikoslovni vir za preučevanje glasoslovja in besedišča porabskega slovenskega narečja v prvi polovici 20. stoletja. Pričujoči prispevek ob Pleteršnikovem dnevu avtorica posveča 135. obletnici rojstva Avgusta Pavla in delovanju akademikinje Zinke Zorko v Slovenskem Porabju.

Literatura

Angelo BAŠ (ur.), 2004: *Slovenski etnološki leksikon*. Ur. Angelos Baš et. al. Ljubljana: Mladinska knjiga.

BÁTKY Zsigmond, 1941: *Építkezés. Tárgyi néprajz. I. A magyarság néprajza. 2. kiadás, Első kötet*. Szerk.: Viski Károly. Budapest: Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 108–216.

Viktor GERAMB, 1924: Die Kulturgeschichte der Rauchstuben. Ein Beitrag zur Hausforschung. *Wörter und Sachen IX (Heidelberg)*. 1–67.

Marko JESENŠEK (ur.), 2013: *Prekmurska slovenska slovnica (Vend nyelvtan)*. Prevod: Marija Bajzek Lukač (Zora, 100). Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta.

Marija KOZAR-MUKIČ, 2003: Življenje in delo Avgusta Pavla (s posebnim ozirom na njegovo muzeološko delo). *Avgust Pavel*. (Zora, 23). Ur. Zinka Zorko, Miha Pauko. Maribor: Slavistično društvo. 18–25.

Francek MUKIČ, 2005: *Porabsko-knjižnoslovensko-madžarski slovar*. Szombathely: Zveza Slovencev na Madžarskem.

Franc NOVAK, 1985: *Slovar beltinskega prekmurskega govora*. Murska Sobota: Pomurska založba.

PÁVEL Ágost, 1909: *A vashidegkúti szlovén nyelvjárás hangtana*. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia.

² Besedilo je bilo pripravljeno z vnašalnim sistemom ZRCola (<http://ZRCola.zrc-sazu.si>), ki ga je na Znanstvenoraziskovalnem centru SAZU v Ljubljani (<http://www.zrc-sazu.si>) razvil dr. Peter Weiss. Porabsko besedilo je za tisk pripravil Dušan Mukič.

– –, 1927: Nyílttűzhelyű konyhák a hazai szlovénoknál. *A Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Tárának Értesítője* 4. sz. 129–144.

Avgust PAVEL, 1930–1931: Odprta ognjišča v kuhinjah rabskih Slovencev, *Etnolog* 4, 125–145.

S. PÁVEL Judit, 1999: Bátky, Györffy és Visky levelek a Pável hagyatékból. *Savaria – A Vas Megyei Múzeumok Értesítője* 22/4. (1995–1998). Szombathely. 27–45.

Maks PLETERŠNIK, 1894–1895: *Slovensko-nemški slovar*. 1–2. Ljubljana: Knezoškofijstvo.

Marija STANONIK, 2017: *Etnolingvistika po slovensko*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Zinka ZORKO, 2003: Oblikoslovje in leksika v govoru Cankove. *Avgust Pavel*. (Zora, 23). Ur. Zinka Zorko, Miha Pauko. Maribor: Slavistično društvo. 73–94.

Zinka (Terezija) ZORKO, 2009: Prekmursko goričko podnarečje v Porabju na Madžarskem. *Slovenski mikrokozmosi – medetnični in medkulturni odnosi* (Zbornik Slavističnega društva Slovenije, 20). Ur. Irena Novak Popov. Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije. 13–27.

Zinka ZORKO, Anja BENKO, 2014: Pravlјice Avgusta Pavla v prekmurskem cankovskem govoru, *Časopis za zgodovino in narodopisje*, 85=50, 3, 83–111.

Spletni viri

Magyar Néprajzi Lexikon: <http://mek.niif.hu/02100/02115/html/>

FRAN, Pleteršnik: <https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=136&View=1&Query=%2A>

SSKJ: <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>

DIALECTAL VOCABULARY IN THE ETHNOLOGICAL TREATISE OF AVGUST PAVEL

The first professional scientist from Prekmurje, Avgust Pavel, was born 135 years ago in Cankova. From 1920 until his death in 1946, he lived and worked in Szombathely, Hungary. Apart from working as a high school teacher, he was also the head of the library and the ethnological department of the Museum Savaria and later became the director of this institution. Avgust Pavel began his scientific career by researching the speech of Cankova in Prekmurje region, focusing on phonetics. He then published comparative research on the history of literature. He translated a few works of Slovene writers into Hungarian and wrote poems in the Prekmurje dialect and in Hungarian.

In 2001, the academician Zinka Zorko recorded speech of Cankova people and discovered that the collected material confirmed Pavel's findings from 1909, in particular at the level of phonetics and morphology. At the level of the vocabulary contemporary

words from standard Slovene occur. For many years, Zorko also studied speech of the Porabje Slovenes in Števanovci/Apátistvánfalva and the surrounding villages. Her findings are similar to Pavel's. Pavel's research on *Open-Hearth Kitchens of the Porabje Slovenes*, published in 1927 in Hungarian with terminology in the Porabje Slovene dialect, was translated into Slovene by Vilko Novak and published in *Etnolog* in 1931. By using Avgust Pavel's research in Hungarian and Vilko Novak's Slovenian translation, as well as Pleteršnik's Slovene-German dictionary, I compiled a terminological glossary of dialectal vocabulary of kitchens with open hearths in Slovene villages in the surroundings of Monošter/Szentgotthárd in the 1920s.